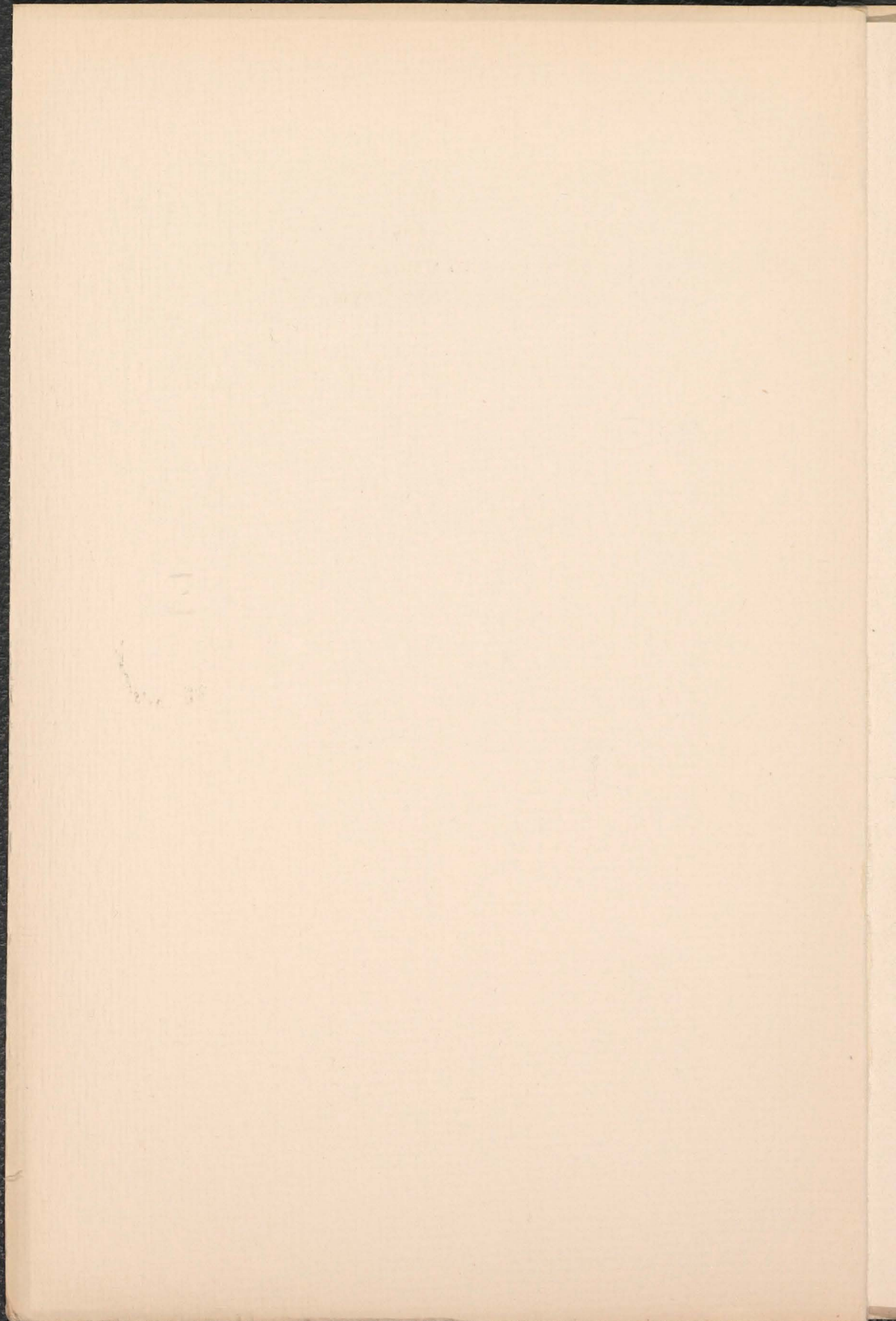

Kolskud . sm 308

DR. HARRY FETT
TRE PRESTEGAARDER
HADSEL, ØIER OG LUND I MOI

75c 202794

28/5/1921

TRE PRESTEGAARDER HADSEL, ØIER OG LUND I MOI

VED HARRY FETT

Paa foreningens repræsentantskapsmøte i 1914 blev enstemmig vedtat et av pastor Frøtheim, medlem av Stortingets kirkekomité, fremsat forslag: »Repræsentantskapet henstiller til departementet, at spørsmålet om nedrivning av interessante, gamle, profane bygverker i offentlig eie maa bli sendt de antikvariske autoriteter til uttalelse, inden endelig beslutning om nedrivning fattes«.

Det er fra offisielt hold et av de mange tegn paa, at man med ængstelse har set paa den ødelæggelse av profane kulturverdier, som i den sidste menneskealder er foregaaet i vort land. Likeoverfor bygverker i privat eie har man hos os i motsætning til de romanske land ingen magt. Det eneste omraade, hvor det offentlige kan holde igjen likeoverfor profane bygverker, blir da ved dem, som er i offentlig eie. Men ogsaa her er like til det sidste kulturverdier i en sorgelig grad blit ofret.

Pastor Frøtheims forslag gaar da ut paa, at den samme kontrol, som nu er indført for kirkernes vedkommende, ogsaa maa overføres til de profane bygverker i offentlig eie. At dette er paakrævet behøver man ikke at ofre mange ord paa, og kirkedepartementet har da ogsaa i forstaaelse av sakens vigtighet oversendt flere prestegaardssaker til antikvarisk uttalelse, før man gik videre i bearbeidelse av saken. Der foreligger tre saker fra forskjellige dele av landet av temmelig ensartet karakter. Det gjælder alle gamle prestegaarder av kulturhistorisk interesse. Som bekjendt er flere av de gamle prestegaarder i vort land i den sidste tid ofret, fordi man har anset dem for upraktiske og litet hensigtsmæssige for vor tids behov. Det er jo saa, at enkelte prestegaarder er litt gammeldagse og noget for store for en prestefamilies rent personlige krav i vor tid. Nu findes der rundt om i vort land baade store og smaa prestegaarder bygget op paa gamle traditioner. Vi har de eiendommelige middelalderske anlæg, vi har de smaa vestlandshus med det lyse 18de aarh. præg, og vi har de større gaarder. Likeoverfor disse sidste hævdes der altid, at de liten berettigelse har i vor tid, og følgelig maa de væk. De skal da erstattes med disse litt ordinære byvillaer, uten særpræg, uten holdning, uten rot i den gamle jord, hvilket netop var de gamle prestegaarders eiendommelige styrke. Selvfølgelig er der prester og pretekoner, som finder disse gamle prestegaarder upraktiske, men der findes andre, særlig blandt de yngre, som forstaaer, at i disse prestegaarder ligger en tradition, som ikke bare betyr en kulturverdi, men som det er av betydning for standen selv at bevare. Som de ligger der,

repræsenterer de ogsaa en økonomisk værdi for det offentlige. Ingen vet hvordan utviklingen vil gaa. Enkelte prester har i vor individualistiske tid ikke riktig likt og kanskje ikke magtet dette gammeldagse menighetsliv paa prestegaarden. De gamle prestegaarder var stundom virkelige menighetshus paa landet, og deri laa deres betydning, og ikke litet av prestens sterke stilling i vort gamle samfund skjuler sig netop i prestegaardskulturen. Nu vil mange prester ha alt dette arbeide bort fra prestegaarden ut i bygden selv. Men at der som nævnt ogsaa findes andre opfatninger blandt vore prester har jeg oftere erfart, og det er et spørsmål, om ikke den tilknytning til gamle traditioner, som nu paa saa mange omraader spores, ogsaa vil virke, at det gamle prestegaardsliv i fornyet skikkelse vil komme op, saaledes at de større prestegaarder da i virkeligheten vil bli de moderneste. En uttalelse av pastor Blaauw paa Grorud peker ogsaa tydelig i den retning. Han har faat reist en helt ny prestegaard, men stor og gammeldags med menighetsliv i moderne form paa selve prestegaarden. Ved henvendelse til pastor Blaauw om de større prestegaarders nytte for vor tid har man mottat følgende velvillige svar:

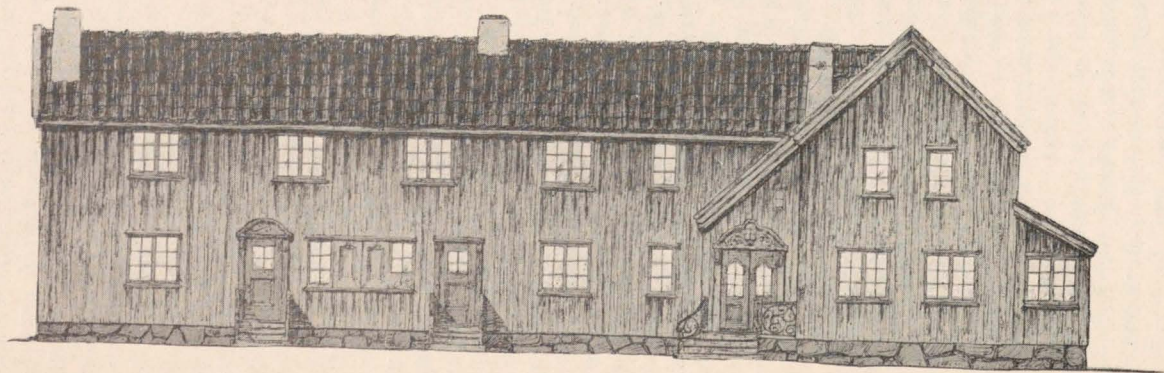
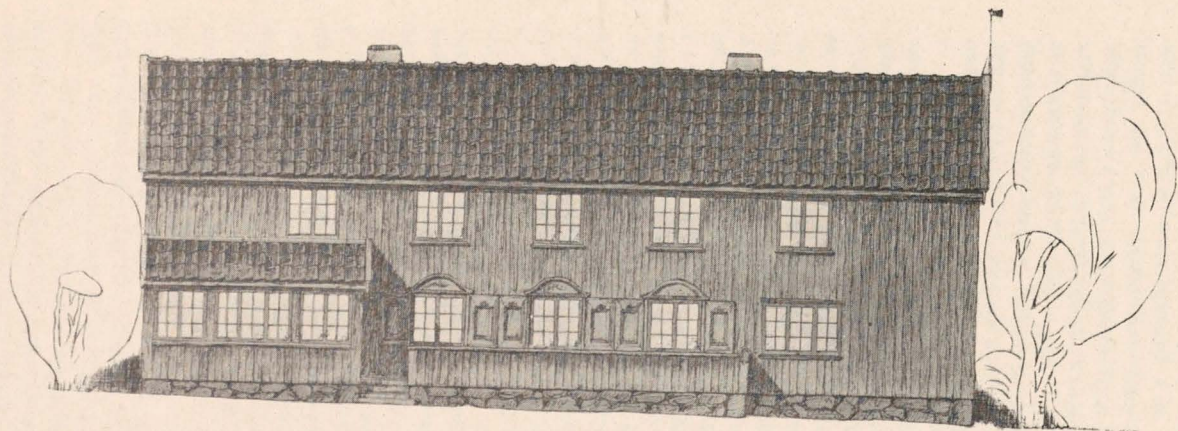
» — Den tanke, samtidig som der vernes om vore gamle prestegaarder som minder om fortidens bygningsmaate, ogsaa at gjøre flere av disse store prægtige bygninger nyttige for nutiden fortjener al mulig støtte ogsaa fra presternes side. Ti saadan som nutidens presters gjøremaal er paa landsbygden, vil det være av uvurderlig betydning, at presten bor saa rummelig, at han foruten sit kontor og sin familiebekvemmelighet kan ha menighetens virksomhetsgrener flest mulig saa nær sig som gjørlig. Derved spares ogsaa prestens tid og kræfter. Fra byene vil utvilsomt smaakirkesakens virksomhet forplantes utover landsbygden. Selve landskirkerne vil ikke kunne moderniseres ind til at tilfredsstille behovet. Men derimot er de store, prægtige prestegaarder som bygget til at imøtekomme kravene, eftersom de gjør sig gjældende. Der bør da i den ene etage eller den ene del av bygningen indredes de nødvendige værelser for prestens kontor og familieboligen, og saa omordnes alt det øvrige til lokaler for de virksomheter, som menighetslivet kræver: konfirmationslokale, lokaler for ungdomsforeningen, folkebiblioteket, folkeakademiet, fattigpleien og de mange kvindeforeninger, sang- og musikværelse. Ved at disse virksomheter gives rum paa prestegaarden, vil presten, ofte sliten efter dagens hjemmearbeide og farten om i syke- og husbesøk, spares for nær sagt daglig ogsaa om eftermiddagen og aftenen at maatte ut ofte de lange veier til disse mange møter, der i sig selv er anstrengende nok mangan gang for presten, der som oftest er den drivende kraft. Menigheten, paa hvilken møterne er fordelt, saaledes at der falder kun et faatal av møter paa den enkelte, vil sætte stor pris paa at komme til prestegaarden, naar det kan ske ikke blot for at avgjøre kontorforretninger, men til samvær med sin prest og hans familie, og vil dette være til velsignelsesrikt gavn for menighetslivet. At

dette ikke er noget opkonstruert og upraktisk, har jeg nu over 15 aars erfaring for fra min virksomhet her ved Grorud. Selv bor jeg i hele 1ste etage av Ø. Akers ungdomsforeningshus Heimdal. Her har jeg et aldeles udmerket kontor i flugt med familieleiligheten, men med egen utgang. Leiligheten forøvrig er i enhver henseende helt ut moderne. Fra leiligheten fører trap op til 2den etage, hvor foreningslokalerne findes, og disse brukes til de forskjelligste møter. Ogsaa utenfra kommer man direkte op i disse lokaler. Her har vi rum til fester, som tæller op til 500 deltagere, og enkle rum for bestyrelsesmøter. Her kan bespises sittende tilbords 150.

Hvor praktisk for menigheten, istedenfor at bygge op disse kjedelige og utrivelige forsamlingslokaler, nu at ta sin del av vedlikeholdet til sine koselige prestegaarder og derved ogsaa bidra sit til at prest og menighet kom mere og lettere sammen. Helt utidsmessig finder jeg det, at presten paa landet faar som bolig en slags villa, passende for en privat mand. Herpaa skal der findes enkelte bedrøvelige eksempler. Saadan som Heimdal er indrettet, er den som et ideal av en prests bolig paa landet, og med litt forstaaelse av, hvad vor tid kræver av presten, er jeg sikker paa, at de store prestegaarder, som endnu er tilbake, med lethet vil kunne indredes paa noget nær lignende maate. For endel aar siden møtte jeg en prest, som var henrykt over sin gaard, der kun hadde plads for ham og hans familie. Han spurte mig om, hvad jeg syntes om hans bolig. »Jo«, svarte jeg, »da jeg nogen dager tidligere hadde set den, sa jeg til min hustru: »Gud ske tak, fordi vi ikke bor der« «

De tanker som pastor Blaauw har fremholdt, søker sognepresten til Hadsel, Sigvard Nielsen, at faa overført paa den gamle prestegaard. Prestegaarden trenger en indgaaende reparation, saa indgaaende at man omtrent like let kan flytte den til et bedre beliggende sted. Dog vil hele anlægget med dens gamle kulturpræg bli bevaret. Det hævdes her, at de gamle prestegaarder med den forholdsvis gode plads har sin opgave at fylde i bygdens liv. Særlig fremhæves betydningen av at ha en »storstue«, som da kan utstyres enkelt med noget vægfast inventar, saaledes at det kan benyttes til forsamlingsrum. I et privat brev omtales netop flere menighetsfester, »musikfest for bygdens gamle hjem« f. eks., som endnu er knyttet til den gamle storstue, og arkitekten har her under konferanse med sognepresten tat særlig hensyn til, hvorledes storstuen paa vore gamle prestegaarder kan faa betydning for utviklingen av menighetsarbeidet paa landsbygden. Det er derfor glædelig tegn paa nye tider, at landbruksingeniør Herud og arkitekt August Nielsen gaar sammen om arbeidet med det nye forslag.

Hadsel prestegaard er ifølge arkitektens indberetning av $1\frac{1}{2}$ 1916 bygget i tre perioder, idet den er fremkommet ved sammenbygning av to særskilte huse. Den ældste bygning (A) er av laftet grovt tømmer, mens den senere (B) har mindre grovt. Disse bygninger er sammenbyg-

Hadsels gamle prestegaard flyttet. Facade mot syd og eksteriør mot garden.
Efter arkitekt Aug. Nielsens og landbruksingeniør Heruds forslag. Formindsket 1 : 200.

get ved et plankereisverkshus (C). Den ældste har oprindelig været torvtækket, men er nu, saavel som de øvrige dele, tækket med rød krumpande.

De nuværende vinduer er for den ældste dels vedkommende ikke de oprindelige, og dette i forbindelse med ødelæggelsen (ved reparationer) av det ytre panel gjør, at bygningen har mistet meget av sit stilpræg, men noget av den gamle stemning er endnu i behold, da hovedformene jo ikke har latt sig forandre.

Av de oprindelige gamle dører findes endnu flere i behold, blandt andre hovedindgangsdøren for den ældste del. Anlægget er en typisk nordlandsk storgaard, bygget efter klimatet, lokalpræget og traditionsbundet. Istedet er der foreslaat en »sveiservilla«. Uten at behøve at komme ind paa sakens kulturelle side, skal man tillate sig at fremhæve arkitektens rent praktiske uttalelse om disse bygningers brukbarhet under nordlandske forhold:

»I anledning spørsmålet om bygningenes vedlikehold vil jeg ikke undlate at paapeke, at »sveiserhustypen« (huse med takopbyg og stort takskjæg) absolut er forkastelig i Nordland og Finmarken. Vedlikeholdskontoen ved den slags bygningstyper er under de derværende klimatiske forhold aldeles uhyrlig — herom har jeg personlig sørgelige erfaringer baade fra mit eget barndomshjem og mange andre steder. — Det har flere ganger forekommet, hvor husene har ligget utsat for veiret, at stormen har revet taket av den slags hus — ja endog blaast husene overende. Det er de klimatiske forhold, vinterens orkanagtige storme som har bevirket, at enkelthuse har holdt sig saa meget længere nordpaa end her paa Østlandet. Selvfølgelig har ogsaa den betydelig mindre vinterkulde deroppe bidrat sit dertil; men hovedgrunden maa dog søkes i de voldsomme storme, idet et »dobbelthus«, selv om dette er bygget under hensyntagen til de klimatiske forhold, allikevel lettere beskadiges ved stormene end et »enkelthus« (paa grund av sin større takhøide og takstolens større spændvidde)«.

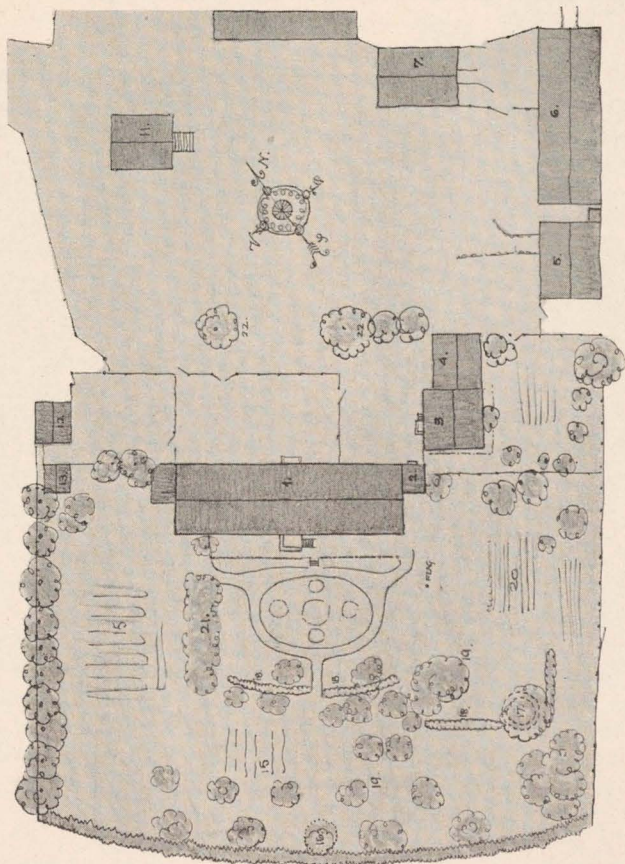
Av forskjellige praktiske grunde mener arkitekten dog at maatte flytte hele den gamle bygning, idet han dog søker at bevare dens kulturpræg, saaledes at bygningens værdi som kulturminde mindst mulig berøres av flytningen. Arkitekten uttaler derom:

»Paa grund av manglende drænage og mangelfuld isolation er de nederste laftefar ved den gamle bygning ødelagt; og saafremt en hovedreparation ikke nu straks foretages, vil den hele bygning være dømt til undergang.

Taket er meget utæt, det utvendige panel mere end mangelfuldt, og i forbindelse med fugtigheten fra grunden vil disse forhold bevirke en snarlig total ødelæggelse av den ærværdige prestebolig paa Hadsel.

Under et ferieophold sidst sommer hos min bror, den nuværende sogneprest paa Hadsel, hadde jeg anledning til sammen med landbruksingeniør Herud at drøfte, hvad der kunde gjøres for at bevare den

gamle bygning, og vi fandt, at den eneste maate dette kunde gjøres paa, var at søke en løsning, hvorved den ogsaa i fremtiden kunde tjene som prestebolig. Skulde bygningen underkastes en virkelig reparation, da maa man tage den helt ned og utskifte det som er ødelagt, grave drænage og sørge for isolation av grundmuren; alt tat i betragtning fandt vi

Øier prestegaard. Situationsplan. Efter opmaaling av arkitekt Herman Munthe-Kaas. 1 : 1000

derfor, at den eneste maate, hvorved bygningen kunde bevares, var ved at gjøre den tjenlig til fortsat anvendelse som prestebolig.

Bygningens nuværende beliggenhet er i mange henseender uheldig: Litet sol, en alfarvei tvers over gaardspladsen, en kirkegaard klods ind til bygningen paa den ene side og paa den anden side, stængende for sol og utsigt, den nye store fjøsbygning. Vi fandt derfor under samraad med sognepresten at maatte foreslaa en flytning av bygningen, saa me-

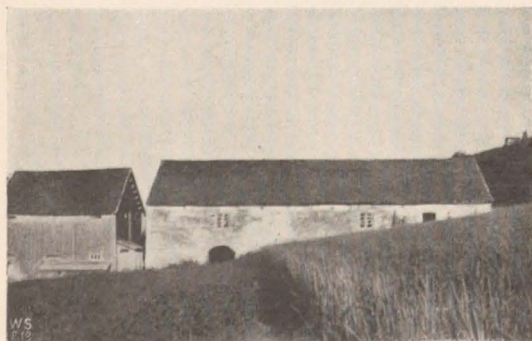
get mere som bygningen allikevel maatte først tages ned og omfattende grundarbeider utføres, selv om den skulde bibeholdes paa sin gamle tomt.

Det av landbruksingeniør Herud og undertegnede fremsatte forslag knytter sig i plan og opbygning meget nær til de gamle bygninger — samtlige tværvægger er bibeholdt og forandringene bestaar væsentlig i, at der er søkt git bygningen den karakter den oprindelig har hat, likesom alle praktiske hensyn er tilgodeset ved anbringelse av brukbare trapper og ved fornuftig indredning ved opdeling med panelvægger i 2 den etage«.

Øier prestegaard mot tunet.

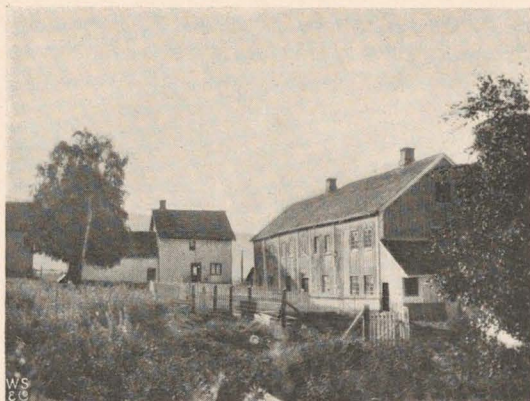
Mens sognepresten i Hadsel arbeider for at opretholde sin gamle nordlandske prestegaard og hævder, at bygdens traditioner likefrem kræver den bevaret, ikke mindst den gamle storstue, som han ønsker omgjort til en slags forsamlingsaal i den ene ende av huset, saa foreligger der fra *Øier prestegaard* et forslag om at skjære bygningen av paa midten og fjerne hele den gamle storstue. Ved paa den maate at amputere den

Fjøs ved Øier prestegaard.

gamle prestegaard og ombygge den efter hr. landbruksingeniør Sverdrups plan, vil den berøves hele sit gamle præg. Bygningen er efter hr. landbruksingeniørens indberetning over 200 aar gammel, men har tilrods herfor — hvad undersøkelsen viste, og som saa ofte er tilfælde i de gamle bygninger — godt tømmer. At netop denne sal, som nu skal skjæres væk, tilfredsstillende et behov fra bygden, viser sig bedst derved, at »salen« i den senere tid har været tillatt anvendt til ungdomsmøter og lignende.

Øier prestegaard tilhører typen av østlandske storgaarder, her med et litet gudbrandsdalsk særpræg. Det er renæssansens bygningsskik fra

Øier prestegaard og borgestue.

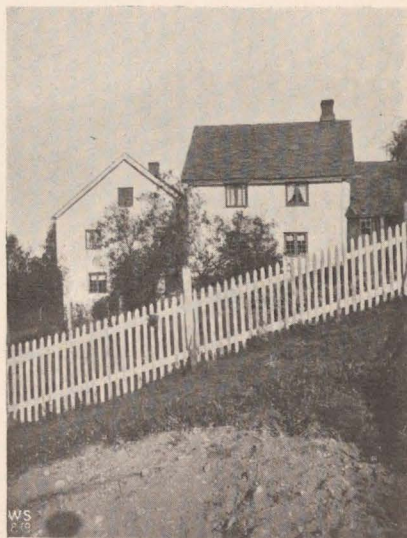
endnu ikke gjort og skulde i virkeligheten være en av de første opgaver for bearbeidelse. At de gudbrandsdalske storgaarder her danner en eienkommelig gruppe, kan man nok gaa ut fra, likesom der her er foregaat en sammensætning av forskjellige stilperioders og kulturgruppers smag og lynne.

Arkitekt Herman Munthe-Kaas, som har opmaalt bygningen, skriver i sin indberetning:

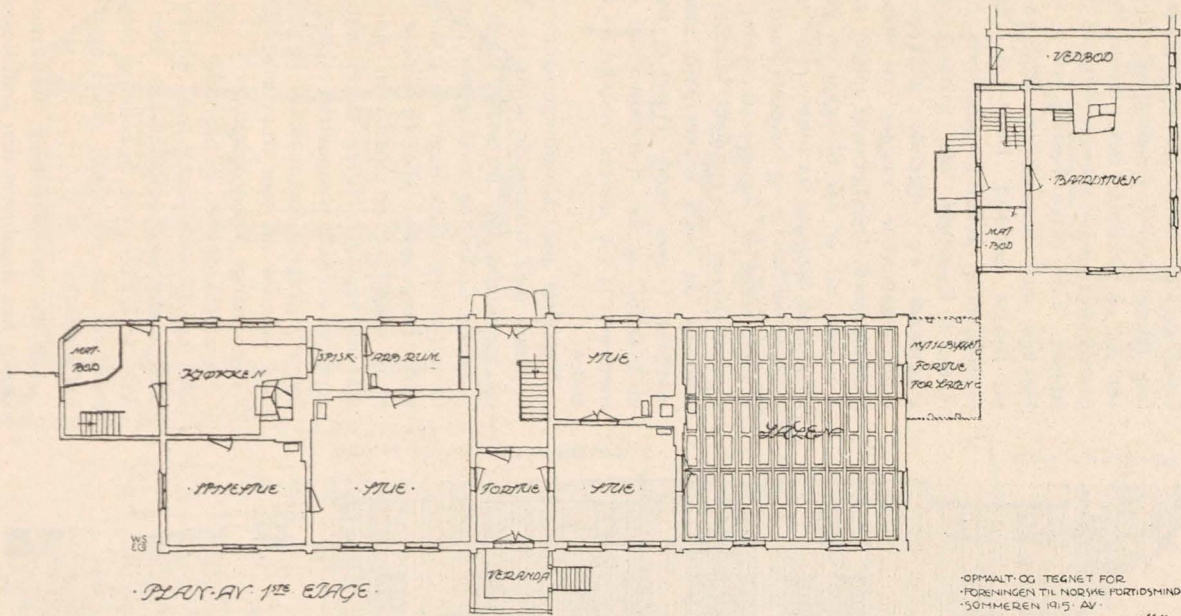
»En kilometer søndenfor Øier jernbanestation paa østsiden av Laagen ser man fra kupévinduet en meget lang lysmalt træbygning i en vakker have. Dette er Øier prestegaard. Eiendommen fører op til den gamle bygdevei ovenfor den nye chaussé.

Rundt det store tun ligger gruppert hovedbygningen længst i syd i dalens længderetning, nær til den støter »borstuen« (borgestuen), hvor nu forpagteren bor, stald, fjøs med høilaave, grisehus, kornlaave og stabbur. Interessen samler sig om hovedbygningen med tilliggende borstue. Hovedbygningen er en ca. 30 m. lang og 9 m. bred 2 etages gavlbygning av lafteverk, utvendig panelt med optil 55 cm. brede 1" bord, dækket med lister. Værd at lægge merke til er vinduernes indklædning med skraatstillede bord. 2den etage der sandsynligvis er bygget senere -- paa loftet er indhugget aastallet 1837 — skyter

lensresidensene og storgaardene, som utformedes først omkring Kristianiafjorden, og som gaar opover og utvider den gamle middelalderske hustype og sprænger dens trange ramme. Vi kan forfølge typen paa Opplandene og videre opover Gudbrandsdalen, baade i det 17de og 18de aarh., og den blir omformet efter tidens behov. Et indgaaende studium av denne bygningsskik er

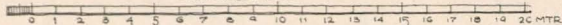

Øier prestegaard og borgestue mot syd.

PLAN AV 1STE EDRAGE.

MÅLSTOK.

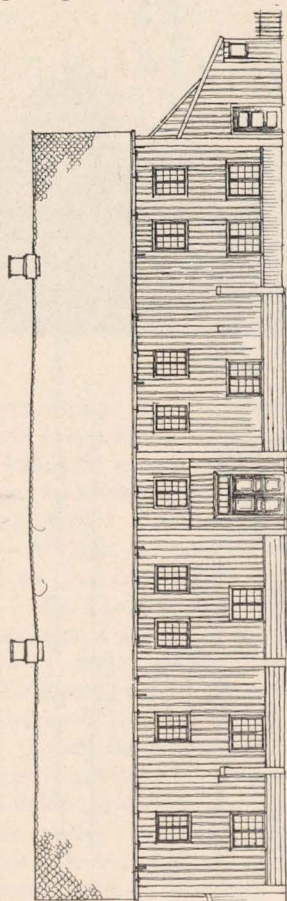

Øier prestegaard. Efter opmaaling av arkitekt Herman Munthe-Kaas

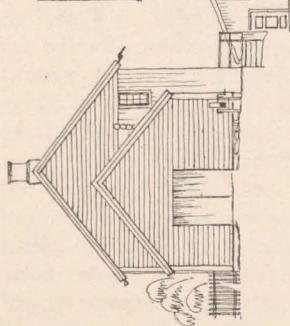
OPMAALT OG TEGNET FOR
FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDERS BEVARING
SOMMEREN 1915. AV

Herman Munthe-Kaas

mot haven 40 cm. ut over 1ste etage. Bygningen, der nu har en graalig maling av vandfarve med hvite lisener, har vistnok ikke altid

· FASADE-MOT TUNST. (NORD-ØST)

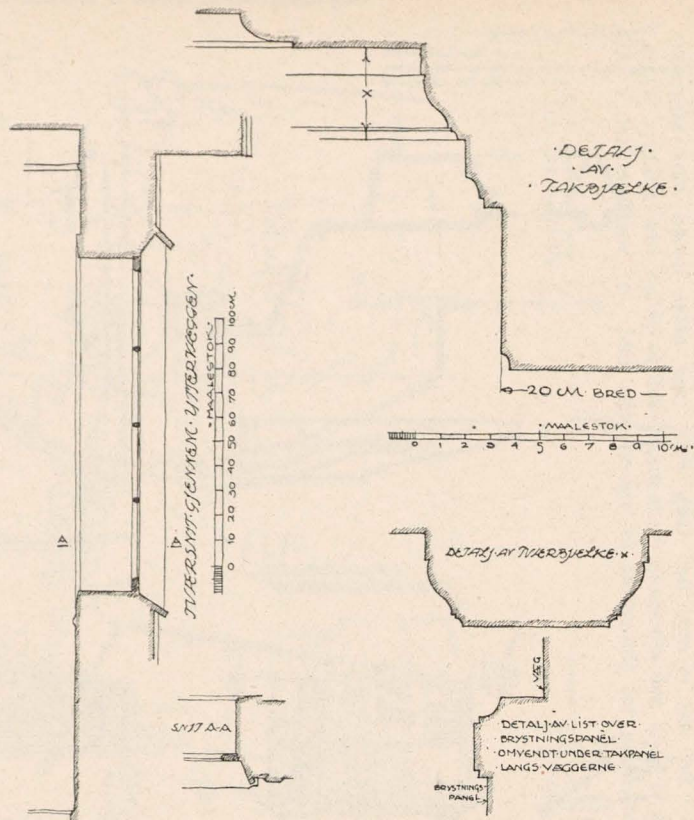
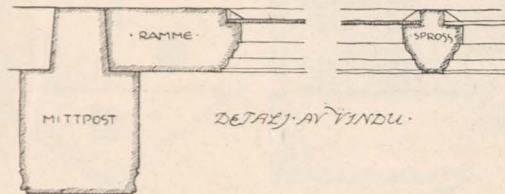
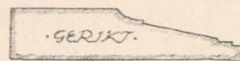
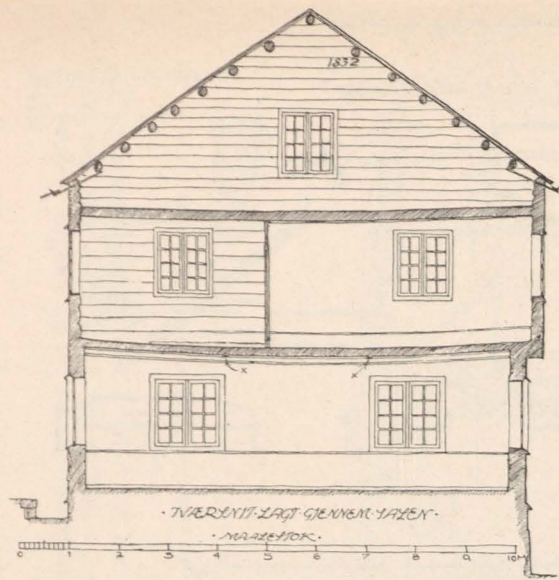

været lysmalt. Ved avskrapning paa sydsiden har jeg under den nuværende maling fundet rester av rødmaling. Mot haven er en veranda, der i nyeste tid er overdækket med et schweizertak paa tynde stolper. 1ste etage bestaar av 4 stuer, kjøkken med forraadsrum samt en stor sal længst mot syd. Denne sal, der er overordentlig vakkert proportionert, har et hvitmalt kassettert loft, hvitmalt brystningspanel av liggende glatkant-bord samt rosafarvede vægger av staaende glatkant-bord. Detaljerne er meget vakre. I nyeste tid er der tilbygget en garderobe med indgang fra tunet, et av salens vinduer er tat ut og erstattet med dør. I 2den etage er sogneprestkontoret samt soveværelserne. Bygningens kjelder bestaar av en mørk krokert gang med en utvidelse i hver ende. Huset er tækket med skifer og har trærnder med smaa trætuter i 5—5 meters avstand fra hverandre.

Vinkelret paa hovedbygningen ligger borstuen med tilstøtende uthus, ca. 8 × 8 m. stor, laftet og utvendig klædt med profilerte under- og overliggere. Søndenfor hovedbygningen ligger en 4 maal stor have. Langs huset løper en terrasse, 3 m. bred, støttet av en $\frac{1}{2}$ —1 m. høi stenmur løst oplagt. Haven bærer rester av et halvt utvasket symmetrisk anlæg med plæner, ganger, rosenhækker og lysthus. Den utnyttes nu som frugthave og indeholder mange vakre frugttrær.

Prestegaarden er av betydelig interesse som en av de gjenstaaende norske embedsgaarder fra gammel tid. Den taler ikke store ord om rigdom og eleganse, men vel om en sund, enkel og kraftig byggemaate.

Det er av betydning, at arkitekten særlig har fremhævet den kulturhistoriske

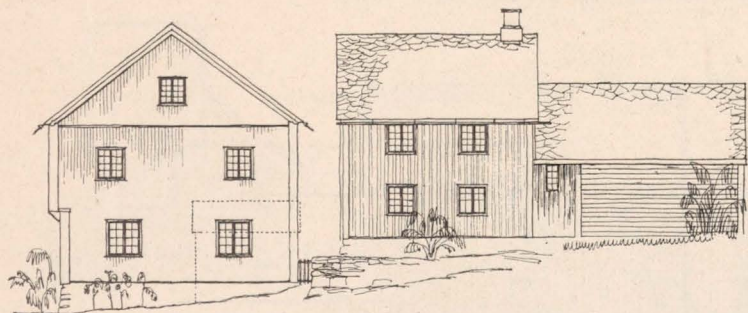

OPMAALT OG TEGNET FOR
 FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSHINDERS BEVARING
 SOMMEREN 1915 AV
Herman Munnthe-Kaas

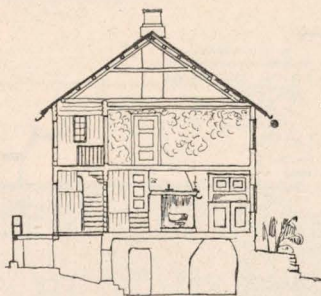
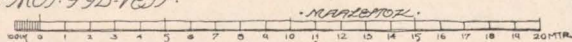
TRE PRESTEGARDER

131

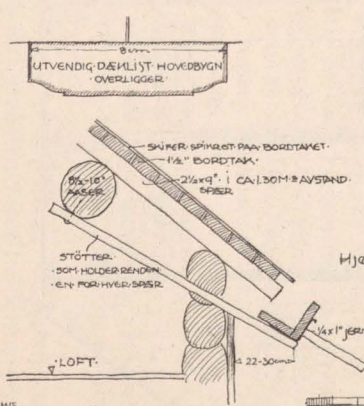
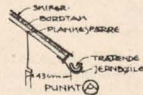
Detaljer fra Øier prestegaard. Efter opmaaling av arkitekt Herman Munthe-Kaas.

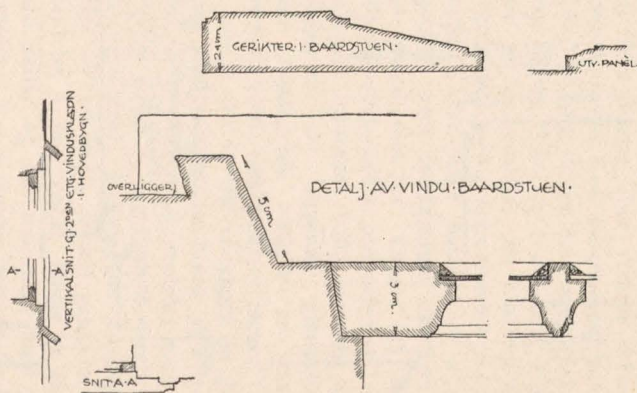
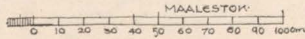
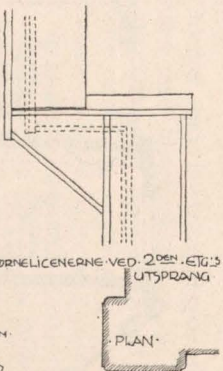
FASADE MOT SYD-ØST.

TVERRSNIT GÆNKENE
BAARDSTUEN.

GESIMS I HOVEDBYGN.

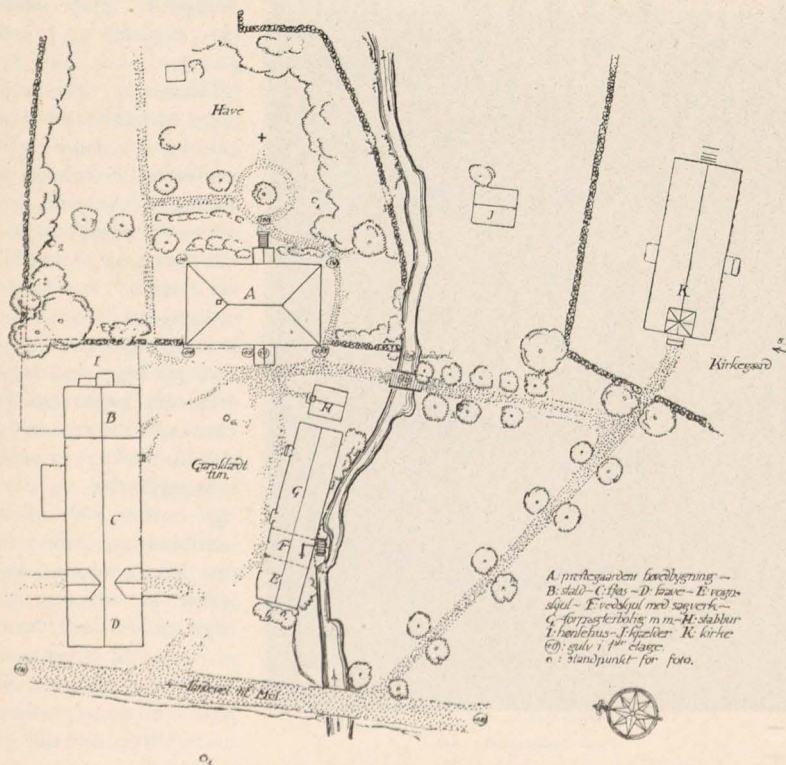
OPLAALT OG TEGNET FOR
FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDERS BEVÆRNING
SOT-HÆDEN 1915. AN

Herman Munthe-Kaas

interesse som netop salen har. Den gaar ind som et fast led i den gamle bygningsskik, og det er interessant at se, hvorledes den igjen er gaat ind i det moderne liv, idet den bruges til møteplads for ungdomslag

Situationplan over
LUND prestegaard-Moi

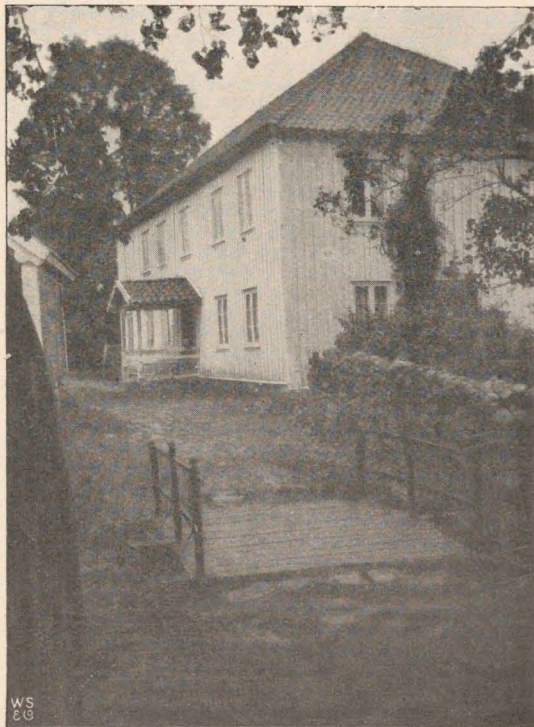
Opmaalt i juli 1915 af
Georg Eliassen

Situationsplan av Lund prestegaard i Moi. Av arkitekt Georg Eliassen.

og til forsamlingsrum. Det er klart, at her ligger en spire til nye former, som maa tages op til behandling, og som maa løses paa en baade for presten, bygden og for de kulturhistoriske interesser tilfredsstillende maate.

At det lar sig gjøre med rimelige omkostninger at faa samarbeidet baade de praktiske og antikvariske interesser, har man et glædelig eksempel paa. *Lund prestegaard* i Moi har betydelig kulturhistorisk interesse. Den er opført i slutten av det 18de aarhundrede og er i det væsentlige bevaret uforandret fra den tid. Lund kirke og prestegaard, slik som de nu staar, danner et sjeldent vakkert og harmonisk bilde baade i malerisk og arkitektonisk henseende, og dette bilde gjaldt det at

Lund prestegaard i Moi.

verne. Der findes paa Sørlandet igjen yderst faa gamle prestegaarder, som har kulturhistorisk betydning, mens Sørlandets prestegaarder i gamle tider har været et interessant bidrag til belysning av denne landsdels specielle bygningsskik. Det var derfor av megen interesse at faa bevaret Lunds prestegaards hovedbygning, som er en utmerket type paa det karakteristiske ved de gamle embedsgaarder. Prestegaarden var planlagt ombygget av hr. landbruksingeniør Grimnes. Man anmodet imidlertid hr. arkitekt Georg Eliassen om at foreta en reise til prestegaarden for at opmaale den gamle hovedbygning og undersøke, om der var mulighet for, at bygning

kunde settes i en for prestefamilien tilfredsstillende brukbar stand uten at rives og flyttes. Arkitekt Eliassen skriver i sin indberetning:

»Naar man kommer landeveien fra Moi, har man paa venstre haand prestegaardens græsklædte tun, som uten indhegning aapner sig ut mot veien. Paa begge dets langsider ligger uthusbygningene; dels av træ — da gulmalte med hvite hjørnebord, vindski og vinduer — dels av graasten uten puds. Tunet holder litt nedover fra veien mot hovedbygningen, som danner fonden. Det hvite 2-etages træhus vender langsiden mot tunet, hovedindgangen er midt paa væggen. Paa begge sider av

huset skimter man haven bak en graastensmur. Et stort prægtig tuntræ tok stormen desværre nu sidst høst.

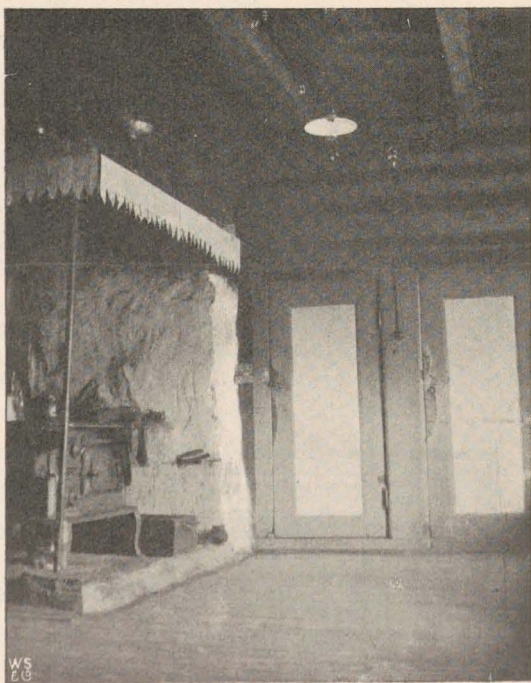
Tæt optil prestegaarden og forbundet med denne med en gangsti ligger den hvitmalte trækirke.

I overensstemmelse med den gamle bygningsskik paa stedet har alle bygningene røde teglstenstak.

Sammenknyttet av en rik vegetation danner det hele et harmonisk og fredfuldt anlæg, som tiltrækker sig opmerksomheten allerede fra jernbanen, der det ligger litt for sig selv ute paa sletten.

Saavidt jeg kunde undersøke, ligger bygningen paa grusgrund. Utgravet kjelder findes kun under bygningens sydøstre hjørne. Grundmurene er av graasten i daarlige forband, dels er stenen oplagt ganske løs. Av den grund har bygningen sat sig betydelig, særlig paa øst- og sydsiderne. Paa vestsiden er grundmurene for lave, saa den underste vilde næsten ligge nede paa bakken. Bygningen er opført av laftet tømmer, utvendig panelt med staaende »over og underliggere«. Panelbordene er fint profilert, men de har paa mange steder —

især nedtil — maatte fornyes, og dette er delvis gjort med ganske raat avfacade bord. Naar undtages de nederste »hvarv« er tømmeret vistnok ganske friskt. Av de oprindelige vinduer findes kun 5 stk. igjen. De nye er noget smalere end de gamle, og er av en meget enkel beskaftethet. Indvendig findes de fleste gamle dører og det meste av det gamle listverk bibeholdt. Altsammen prægtig arbeide med fine proportioner og utsøkte detaljer, som ved enkle justeringer let kan sættes i fuldt brukbar stand. 1ste etages bjelkelag har tydeligvis lidt noget av jordfugtigheten, saa rummene var uforsvarlig »gulvkolde«. Materialet i de øvre bjelkelag var helt friskt. Av husets 2 skorstenspiper er den

Kjøkkenet i Lund prestegaard.

søndre muret av teglsten, den nordre av graasten. Kun kjøkkenpipen er ordentlig fundamentert fra grunden. Brandmurene er delvis utilstrækkelige, saa væggene paa enkelte steder har maattet beslaaes med zinkplater. Vandledning fra bækken leder til spring i kjøkkenet. Kloakledning fra kjøkkenet leder til renseskum i haven, like utenfor østveggen. Takspærrerne er i almindelighet friske, dog er konstruktionen delvis for svak. Aasebord, bordtak og lægter er saa opraatnet, at det i den senere tid har været vanskelig at faa takstener til at ligge. Forbindelser mellem utvendig vægpanel og takpanel er ganske utæt.

Paa en av støtterne under mønsaasen staar malt:

Pastor til Lund . . . Sp. Niels. 1779.

De to verandaer paa øst- og vestsiderne er senere tiders paabygninger, og i sin nuværende form skjæmmende for bygningen. Et karakteristisk træk ved værelsernes utforming er, at de større rum i samme etage har større høide end de smaa. I 2den etage varierer høiderne saaledes med op til 18 cm. Det kan ikke være andet end hensynet til de enkelte rums proportioner, som har diktert denne uregelmæssighet.

De indvendige tak viser en temmelig ensartet behandling med de sydlige bjelker oljemale i hvit tone.

Vægbehandlingen er derimot rikt variert. I fire rum er hele væggen tapetsert. I et rum er den panelt til brystningslist i vindushøide og herover tapetsert. I et andet rum er selve bjelkevæggen reist over den panelhøide. Tre rum er panelt fra gulv til tak, og endelig er i flere rum selve bjelkevæggen reist paa hele høiden. Væggenes farver varierer ogsaa fra lyserødt, brunt og lyseblaat og grønt til træets egen graa tone. Dører og vinduer er altid hvitmalte (undtagen i kjøkkenet). Resultatet av disse enkle kombinationer er en række interiører av beslegtet, men dog avvekslende præg.

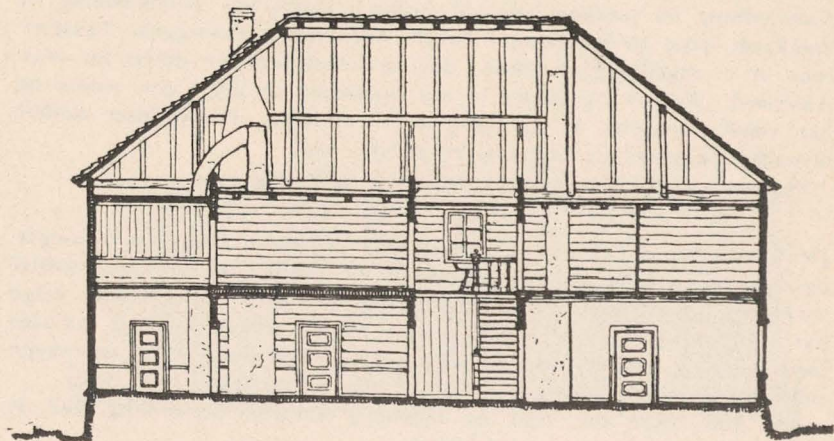
Over hele den gamle bygning hviler der — trods den miserable tilstand, hvori den befinner sig — noget av den stilfærdige værdighet og den lune hygge, som man saa gjerne vil knytte til tanken paa en rigtig landsens prestegaard.

Saavel sogneprest som stiftsdirektion og departement har bifaldt arkitektens reparationsplan, og man kan vistnok gaa ut fra, at ogsaa Stortinget vil anbefale denne. Derved vil et kulturminde av stor betydning bli bevaret for det offentlige.

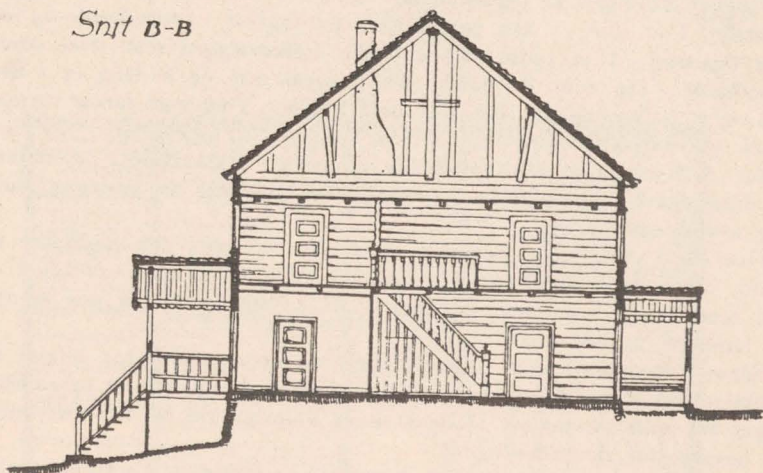
Disse tre prestegaardsaker fra Nordland, Sørland og Gudbrandsdalen har rent administrativt adskillig likhet. Det gjælder at passe gamle kulturminde ind i vor tid, og det kan tænkes, at ogsaa nye lignende spørsmål vil opstaa. Det er da ingen løsning simpelthen at rive disse minder.

Spørsmålet er: har disse gamle interessante prestegaarder foruten sin nationale og kulturhistoriske interesse ogsaa et praktisk behov at utfylde? Vi mener dette, og det gjælder da at faa disse indpasset i de nye forhold. Pastor Blaauw har i den foran gjengivne skrivelse pekt paa den

Movedbygningen paa
LUND prestegaard - Moi

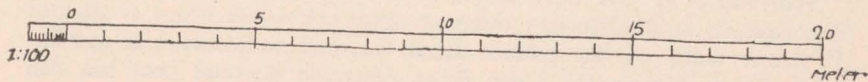
Snit B-B

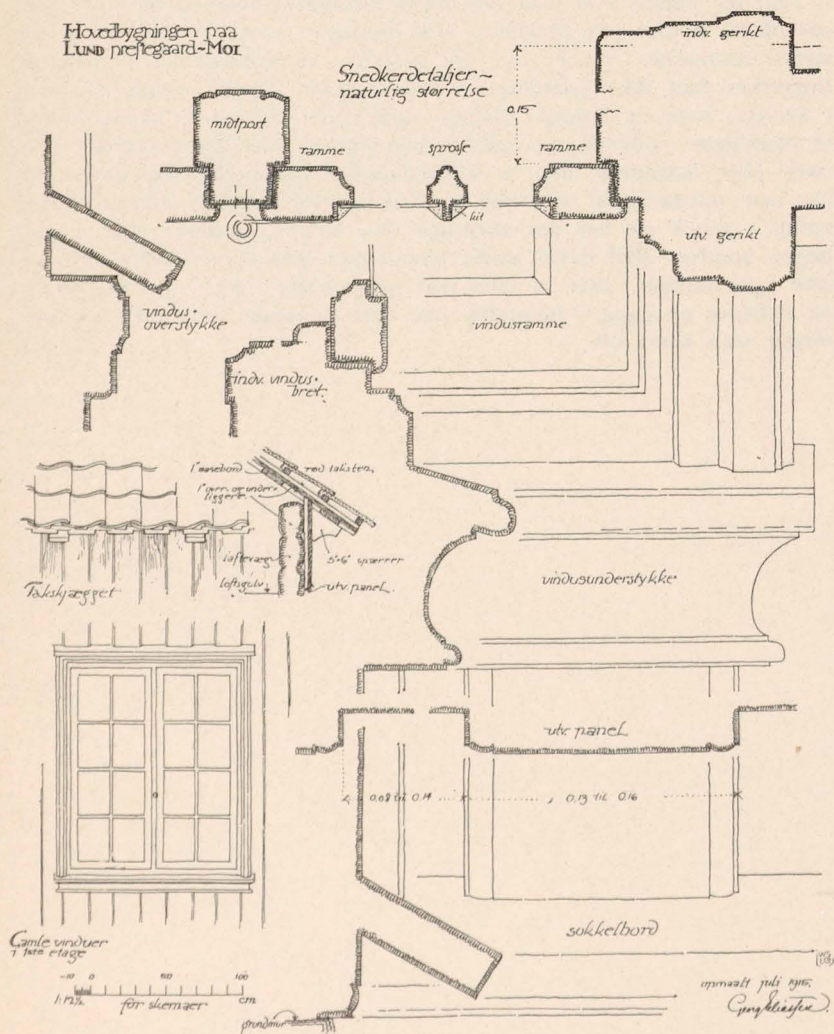
Snit A-A

Opmaalt i juli 1915

Cronhjelm

betydning det har for menighetslivet, at prestegaarden kan huse plads for forskjellige kulturorganisationer, som en bygd har, og mener at de gamle

Detaljer av Lund prestegaard i Moi. Av arkitekt Georg Eliassen.

prestegaarder er som skapt til at være et samlende punkt. Det er nødvendig, at ogsaa administrationen ser paa vore gamle prestegaarder under en saadan synsvinkel. Hvis ikke dette gjøres, vil man altfor let ødsle med kulturverdier, som ikke blot har sin historiske interesse, men som

ogsaa kan tages i det moderne livs tjeneste. Med andre ord, man ødelægger, hvad en kommende generation rent praktisk har bruk for.

Paa den anden side maa der søkes løsninger, hvorved der ikke lægges økede byrder paa prestene, hvis indtægter allerede iforveien er saa sterkt beskaarne. Vernet av vore profane, kulturhistoriske interessante bygverker kan ikke paahvile en enkelt stand; men vi maa dog som i Sverige, hvor en komite arbeider med et nyt lovforslag, kunne hindre, at bygninger i offentlig eie (statens, kommunens eller korporationers) ikke rives eller forandres uten at arkitektoniske og antikvariske autoriteter har faat anledning til at uttale sig. Likeoverfor nationens rike bygningskultur i privat eie har det offentlige ikke som i Frankrike eller Italien nogen kontrol. Med desto større forsigtighet maa staten derfor omgaaes sine egne minder, hvis vi ikke skal miste altfor meget av vore gamle og saaledes en gang i fremtiden paa flere omraader staa uten forutsætninger som kulturfolk.

